

پالڪ ڪتاب مالها

ڏاڪو: ٽيون

جيوت جو جيءُ جيتار

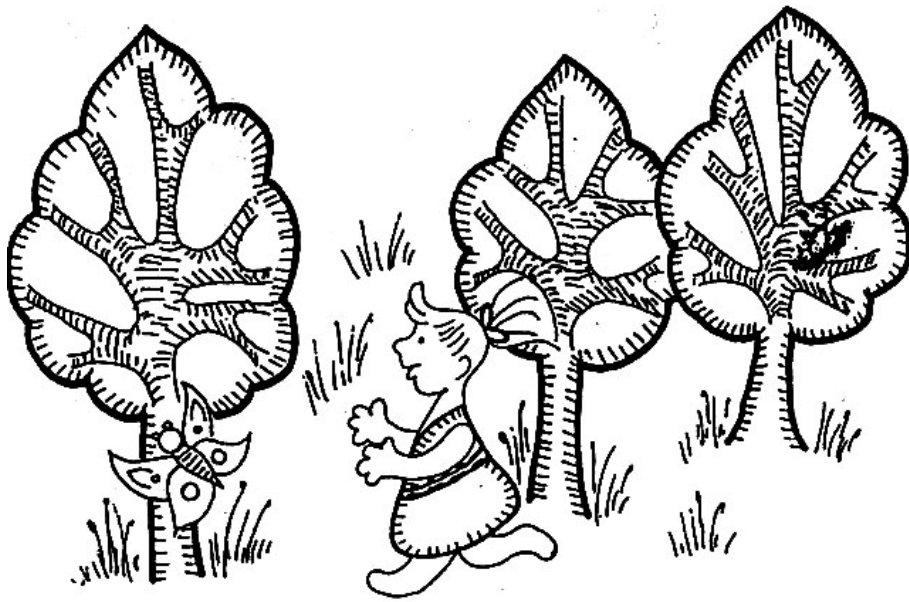
هڪ ريڊ انڊين قبيلي - سياڻل جي سردار جو
آمريڪي صدر جي نالي هڪ خطاب

مترجم: محمد ابراهيم جويو

جيوت جو جيءُ جيئار

هڪ ريڊ انڊين قبيلي - سياڻل جي سردار جو
آمريڪي صدر جي نالي هڪ خطاب

حق ۽ واسطا اداري وٽ محفوظ

ڪتاب جو نالو	:	جيوت جو جيءَ جيار
موضوع	:	پاراڻو ادب / ماحوليات
ليکڪ	:	ريڊ انڊين قبيلي سيٽل جو اڳواڻ
سنڌيڪار	:	محمد ابراهيم جويو
ڪمپوزنگ لي آئوٽ	:	فيونڪس بوڪس ٽيم
چاپو	:	پهريون
چپائيندڙ	:	فيونڪس بوڪس
ڳاڻيٽو	:	2000
سال	:	2009ع
قيمت	:	20 روپيا

All Rights reserved

Title	:	Web of the life
Author	:	Leader of Red Indian
Translated by	:	Muhammad Ibrahim Joyo
Published by	:	Phoenix Books
Edition	:	1 st
Copies	:	2000
Year	:	2009
Price	:	20/-

به اکر

سنڌي ٻوليءَ ۾ ڪيترائي ٻاراڻا ڪتاب شايع ٿي رهيا آهن. پر پوءِ به هڪ اهڙي ڪتابي سلسلي جي اشد ضرورت هئي، جيڪو ٻارڙن جي ذهنن جي منظم ۽ با ترتيب آبياري ڪري سگهي.

فيونڪس بوڪس ٽيم وٽ ڪافي عرصي کان هڪ اهڙي ڪتابي سلسلي شروع ڪرڻ جي رٿا هئي، جنهن تحت ٻارڙن جي نر ڳوٺ تعليم ترتيب ڪري سگهجي، پر کين مستقبل جي للڪارن لاءِ تيار به ڪجي.

جاڻايل ٻاراڻي ڪتابي رٿا کي هڪ مقصد هيٺ ٽن ڏاڪن ۾ ورهايو ويو آهي. پهرئين ڏاڪي ۾ چوٿين کان پنجون درجو، ٻئين ڏاڪي ۾ ڇهين کان اٺون درجو، ۽ ٽئين ڏاڪي ۾ نائين کان ڏهون درجو شامل آهن. هن ٻئي ڏاڪي جي هن ڪڙيءَ ۾ هڪ ريڊ انڊين قبيلي – سيٽل جي سردار جو آمريڪي صدر ڏانهن مشهور خطاب، جيڪو ’ويب آف لائيف‘ جي عنوان سان انگريزي ٻوليءَ ۾ شايع ٿيو هو، ان جو ”جيوت جو جيءَ جيار“ جي نالي ترجمو پيش ڪري رهيا آهيون. عام طرح هن خطاب کي سڄو سمجهيو وڃي ٿو، پر حقيقت ان جي ابتڙ آهي، پر پوءِ ان ڳالهه کان ڪوبه انڪار ڪونهي ته هي خطاب پنهنجي مواد ۽ ٻولي جي خيال کان ادب جو هڪ شاهڪار نمونو آهي.

مٿي ذڪر ڪيل ٽنهي ڏاڪن هيٺ ٽو موضوع متعارف ڪرايا ويندا، جيئن: فطرت، فطري لقاء، سنڌ شناسي، آکاڻيون، ماحوليات، صحت صفائي، رياضي، اڳواڻ ۽ سونهان ۽ شاعري.

هتي هڪ ڳالهه واضح ڪجي ته هن رٿا هيٺ ٻاراڻي عالمي ادب جا شاهڪار ترجمو ڪري سنڌي ٻارڙن لاءِ شايع ڪيا ويندا ته جيئن هو به شعوري طرح دنيا جي ٻارڙن سان ڪلهو ڪلهي ۾ ملائي سگهن. ان کان سواءِ سنڌ جون ٻاراڻيون لوڪ ڪهاڻيون پڻ شايع ڪيون وينديون ته جيئن اسان جو ايندڙ نسل پنهنجي ثقافت، علم ۽ ادب کان به واقف ٿي سگهي.

مان نظر ثاني ڪاميٽيءَ جي ميمبرن محمد ابراهيم جوڻي، ولي رام ولپ ۽ پروفيسر اعجاز قريشي جو ٿورا ٿورا آهيان، جن جي ڪارائيتن صلاحن تحت اسان ڪتاب جي مواد ۾ سڌارا آندا ان کان سواءِ فيونڪس بوڪس ٽيم جا پڻ ٿورا، جن جي محنت جي نتيجي ۾ هي ڪتاب توهان جي هٿن ۾ آهي.

ظفر جوڻيجو

ڊائريڪٽر

ٽي آر ڊي

واشنگتن جي فرمانروا! اسان کي چواري موڪليو آهي ته هو اسان کان اسان جي
ڌرتي خريد ڪرڻ ٿو گهري. هن اسان جي قبيلي جي ماڻهن لاءِ پنهنجي دوستيءَ ۽
نيڪ نيتيءَ جي جذبن جو اظهار پڻ ڪيو آهي. اها سندس مهرباني. اسين اها ڳالهه
پليءَ پٽ ڄاڻون ٿا ته کيس اسان جي دوستيءَ جي ڪابه ضرورت ڪانهي. پر پوءِ به
اسين سندس اهڙيءَ آڇ تي ٿڌيءَ دل سان سوچينداسين، ڇو ته اسين اهو به ڄاڻون ٿا ته
اسان جيڪڏهن کين پنهنجون زمينون نه به وڪڻي ڏيون، تڏهن به گورا بندوقون کڻي
ايندا ۽ اسان کان اسان جون زمينون زوريءَ کسي وٺندا.

اوهين ڌرتيءَ ۽ آڪاس جي گرمائش کي ڪيئن ٿا وڪڻي يا خريد ڪري سگهو؟ اها ڳالهه ئي اسان لاءِ عجب جهڙي ۽ پوائتي آهي. هوا جي تراوت ۽ پاڻيءَ جي اُچ جيڪڏهن اسان جي ملڪيت ئي ناهن ته پوءِ اهي اسان کان اوهين ڪيئن ٿا خريد ڪري سگهو؟

هن ڌرتيءَ جو هر گوشو، هن مٽيءَ جو ذرو ذرو اسان جي قبيلي وارن لاءِ مقدس شيءِ جي حيثيت رکي ٿو. ديال جي هر وڻ جا نوڪدار، چمڪدار پن، سمنڊ جو هر وارياسو ڪنارو، گهاٽن ٻيلن ۽ جهنگلن ۾ ڇانيل ڏنڊ، انهن جي گهاٽي ٿڌي ڇانو، هن ڌرتيءَ جو هر ميداني علائقو ۾ پُون پُون ڪندڙ پونئر ۽ پُٺ پُٺ ڪندڙ پوپٽ، هر جيتُ جڻيو، اسان لاءِ مقدس آهي. وڻن جي تارين ۽ پنن ۾ جيڪو رُسُ گردش ڪري ٿو، سو اسان جي قبيلي جي ماڻهن جي ياد ۽ تجربِي موجب اسان ڳاڙهن انڊين لوڪن جي يادگيريءَ جو دفتر آهي.

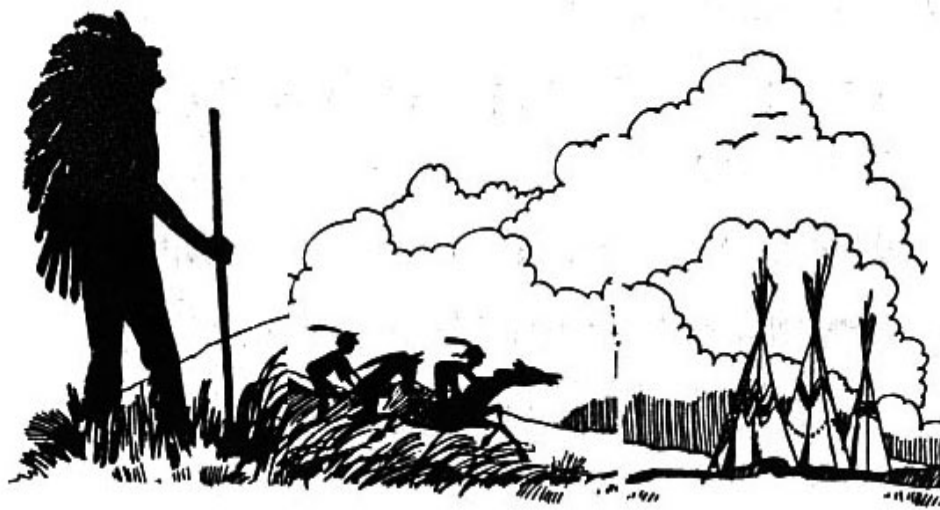

گورا ماڻهو مرڻ پڄاڻان پنهنجي جنم پوميءَ کي وساري ويهن ٿا. اسان جا ماڻهو مرڻ کان پوءِ به هن سدا ملوڪ سُھڻي ڌرتيءَ کي نه ٿا وسارين، ڇو ته اها اسان ڳاڙهن لوڪن جي جيجل ماءُ آهي. اسين هن ڌرتيءَ جو جُز آهيون. اُن جا حلالِي پُٽ آهيون ۽ اها اسان جو جُز آهي. هن چمن جا سهڻا ساهه سڀاڻا ۽ من موهيندڙ خوشبوئن سان ڀريل گل، اسان جا پائر آهن. هرڻيون، گهوڙا، عظيم عُقاب وغيره، انهن سڀني کي اسين پنهنجا اُبي امان ڄاوا سمجهون ٿا. پهاڙن جون بلند چوٽيون، چراگاهن جي ماڪ، گهوڙن جي جسم جي گرمائش ۽ ماڻهو — اسين سڀئي هڪ ڪٽنب آهيون.

تنهنڪري واشنگٽن جي سردار جڏهن اسان کي اهو چواريئي موڪليو ته هُو اسان جون زمينون ڳنھڻ گھري ٿو ته ڄڻ ته هُن اسان کان گھڻو ڪجهه گھري ورتو آهي!

هُن اهو به چوارائي موڪليو آهي ته هُو اسان جي رهڻ ڪهڻ لاءِ ڪجهه علائقو مخصوص ڪرائي ڇڏيندو ته جيئن اسين اُتي، ان علائقي ۾ آسودگي سان رهي سگهون. سندس تجويز موجب اُن علائقي ۾ رهڻ سان اسين سندس رعايا ٿي وينداسون ۽ هُو اسان جو سردار مالڪ هوندو.

زمين جي خريداريءَ يا اُن جي وڪري بابت اوهان جي تجويز تي اسين سوچ ويچار ڪنداسون. پر اهو معاملو ايڏو ڪو هلڪو يا سوڪو ڪونهي، ڇو ته اسان لاءِ هيءَ ڌرتي مُقدس آهي. نَهَرَن ۽ درياهن ۾ وهندڙ، جَرِڪندڙ ۽ چَلڪندڙ پاڻي محض رڳو پاڻي ئي ناهي، پر اهو اسان جي نظر ۾ پنهنجن ابن ڏاڏن جي رَت مِثَل آهي. جيڪڏهن اسين ڪنهن مجبوريءَ هيٺ پنهنجي هيءَ ڌرتي اوهان کي وڪڻي به ڪڍي ڏيون، تڏهن به ياد رکجو ته اها مقدس آهي ۽ اوهين پنهنجي اولاد کي اهو ضرور ٻڌائجو ته ”هيءَ ڌرتي مقدس آهي.“

ڍنڍن جي اُجري جَر ۾ نظر ايندڙ هر هڪ ڏنڌلو پاڇولو منهنجن ماڻهن جي يادن ۽ انهن سان لاڳاپيل واقعن جو داستان ٻڌائي ٿو. درياهن جي وهندڙ پاڻيءَ جي گڙگڙاهٽَ جڻ ته منهنجي بزرگن جي آوازن جو پڙاڏو آهي.

درياهه اسان جا همراهِ آهن، ساٿي آهن. اُهي اسان جي اُچ اُجهائين ٿا، اسان جون پيڙيون اُنهن ۾ تَرَن ٿيون. اُهي اسان جن ٻچن جي کاڌ خوراڪ، پيٽ گذر ۽ جياپي جو ذريعو آهن. جيڪڏهن اسين پنهنجون زمينون اوهان کي وڪڻي به ڏيون تڏهن به اها ڳالهه ياد رکجو ۽ پنهنجن ٻچن کي ٻڌائجو ته درياهه اسان جا ساھ آهن ۽ اوهان جا به، ۽ اڄ کان پوءِ اوهين به درياهن کي اُهاڻي شفقت ڏجو جيڪا اوهين پنهنجي ساھ کي ڏيندا آهيو. ريڊ انڊين قبيلي جي ماڻهن اڳرائي ڪندڙ ۽ اڳتي وڌندڙ گورن اڳيان سدائين ائين پاڇ

کاڌي آهي، جيئن صبح جي وقت اڀرندڙ سج جي ڪرڻن اڳيان پهڙن جو ڌنڌ غائب ٿي ويندو آهي. پر اسان جن اُبن ڏاڏن جي رک مقدس آهي. انهن جون قبرون اسان لاءِ مقدس مقام آهن ۽ بلڪل اهڙي ئي ريت هي جبل، هي وڻ، ڌرتيءَ جو هيءُ حصو، جنهن تي اسين رهون ٿا، اسان لاءِ مقدس آهي. اسين ڄاڻون ٿا ته گورا اسان جي روايتن کان اڻ واقف آهن. انهن جي نظر ۾ زمين ته مڙئي زمين آهي. سندن نظر ۾ زمين به ڄڻ خريد ۽ فروخت ٿيندڙ ڪا شيءِ آهي. زمين جو ٽڪرو يا حصو يا ڪو علائقو ڪنهن ٻئي علائقي جهڙو ئي محض ڪو زمين جو ٽڪرو يا علائقو آهي. ڌرتيءَ، ماءُ جهڙي اُمُله، مقدس ۽ باجهاري وستوءَ سان سندن اها روش فقط انڪري آهي، جو اُهي اُن جي افاديت کان اڻ واقف آهن. کين ڪهڙي خبر ته ڌرتيءَ جو رشتو ڇاڪي ڇڏيو آهي؟ اُهي ته اُن اجنبيءَ يا سَت ڌارئي ماڻهوءَ وانگر آهن، جيڪو رات جي اونداهيءَ ۾ ڪنهن چور وانگر اچي ٿو ۽ زمين مان کيس جيڪي ڪجهه وٺي ٿو، سو چني وٺي ٿو. اُن جي نظر ۾ ڌرتي سندس سرتي نه پر ڄڻ ته سندس ڪا دشمن هوندي آهي. هُو اُن سان ويريءَ وارو ورتاءُ ڪري ٿو ۽ جڏهن اُن کي فتح ڪري پنهنجي زيرپا ڪري ٿو وٺي ته پوءِ وري ڪنهن ٻيءَ ڌرتيءَ کي فتح ڪرڻ ۽ اُن کي پنهنجي ماتحت بنائڻ لاءِ اڳتي وڌي ٿو.

هُوَ پنهنجن ابن ڏاڏن جون قبرون اُتي ئي ڇڏي، اڳتي وڌي ٿو وڃي ۽ وري ڪڏهن
 ڀُلجي به اُنهن جي ڪا سار سنڀال نه ٿو لهي. هُو ڌرتيءَ کي اُن جي پيٽ ڄاڻو سڳن
 پتن وٽان زور زبردستيءَ سان ڪسي، يرغمال بنائي ٿو ڇڏي. کيس ان جو ذرو به خيال
 نه ٿو رهي. هُو ان جي ڪابه پرواهه نه ٿو ڪري. هُو پنهنجن ابن ڏاڏن جي قبرن کي ۽
 پنهجن ٻچن جي پيدائشي حق کي به وساري ڇڏي ٿو. هُو ڌرتي ماءُ کي ۽ آڪاس کي
 خريد ڪيل شين جيئن سمجهي ٿو. هُو اُن ڌرتيءَ تي لٽ مار ڪري ٿو. ان کي اُجاڙي،
 برباد ڪري ٿو ڇڏي ۽ پوءِ ڪنهن رڍ پڪريءَ وانگر اُن کي وڪڻي ڇڏي ٿو. سندس
 هٻڇ ۽ هوس ۽ توسيع پسندي ڌرتيءَ جي زرخيزيءَ ۽ مال متاع کي ڳيهي ۽ ڳڙڪائي
 ٿي ڇڏي. هُو ڌرتي ماتر ۽ ماڻهوءَ مار جو ماهر آهي ۽ اُن تي هو فخر ڪري ٿو.

مون کي وڌيڪ ته خبر ڪانهي، البت، اسان جون روايتون اوهان جي روايتن کان مختلف آهن. اوهان جي شهرن جون رونقون اسان ڳاڙهن هندوستانين جي اکين کي تڪليف پهچائين ٿيون. ٿي سگهي ٿو ته اهو انڪري هجي جو ريڊ انڊين، جهنگلي ماڻهو آهن، اُهي اوهان جي رمزن ۽ ريتن کي سمجهي نه ٿا سگهن.

اوهان گورن ماڻهن جي شهرن ۾ ڪابه جڳهه سانتيڪي نه آهي. انهن شهرن ۾ اهڙي ڪابه جڳهه نه ٿي سجهي، جتي بهار جي خوبصورت ۽ من کي موهيندڙ رُت ۾ نسرندڙ پنن جي ڪا سرسراھت، ڪا سرگوشي ٻڏي سگهجي يا شوخ ۽ چنچل ۽ رنگ برنگي پوپتن جي نرم ۽ ڪومل پرن جي سُڙڙاٽ کي محسوس ڪري سگهجي، پر اهي ڳالهيون شايد آءٌ ان لاءِ ڪري رهيو آهيان جو آءٌ هڪ جهنگلي ماڻهو آهيان، ۽ اوهان سڌريل ماڻهن جي زندگيءَ جي ”مُھذب آدابن“ کي سمجهي نه ٿو سگهان. اوهان جي شهرن جو هيءُ بي سُرو هل ھنگامو سچ پچ ته ڪُنن کي ڪائي ٿو. اُها ڪهڙي زندگي چئبي، جنهن ۾ انسان ڪنهن ڪوئل جي اداس ڪُوک ئي نه ٻڌي سگهي؟ يا سانجهيءَ ٿاڻي پاڻيءَ جي تلائن ۾ موجود ڏيڏرن جي سُرجا آواز به ٻڌي نه سگهي؟ اُها ڪهڙي زندگي چئبي؟!

آءٌ ڳاڙهن هندوستانين جي نسل سان تعلق رکندڙ ماڻهو آهيان ۽ مون ۾ ڪا به سُڌ ٻُڌ يا ساڃاهه ڪانهي. آءٌ اوهان جي پڇاڙڻين، مُھذب پٽي کي سمجهي نه ٿو سگهان. آءٌ جاهل، اياڻو ۽ جٽ قسم جو ماڻهو آهيان. مون ۾ ڪابه سمجهه ڪانهي!

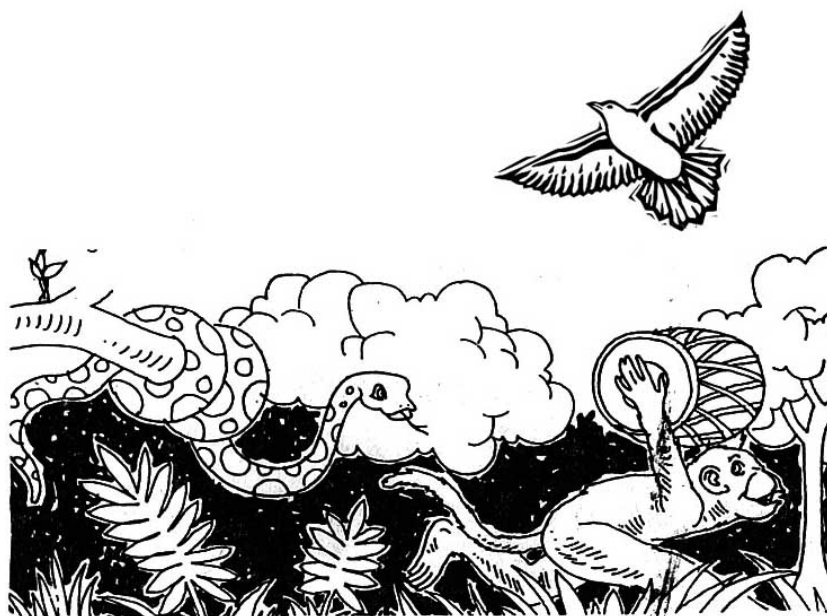

سرخ رُو اندين نسل سان تعلق رکندڙ ماڻهو فطرت جو عاشق هوندو آهي. هُو ڍنڍ جي
 مٿاڇري تان گهلندڙ ٿڌڙيءَ هير جي جهيٽي آواز کي ٻڌڻ ۽ اُن جي هُڳاءَ کي محسوس
 ڪرڻ کي ترجيح ڏئي ٿو. اسان جي نظر ۾ هوا هڪ قيمتي شيءِ آهي، چو ته هن
 ڪائنات ۾ موجود سڀئي ساهوارا - انسان توڙي حيوان، پکي پکڻ توڙي جيت جڻيا -
 سڀئي اُن هوا وسيلي ئي ساهه کڻن ٿا ۽ جيئرا رهن ٿا ۽ تنهنڪري اُهي سڀئي ساهه
 جي هڪ لڙيءَ ۾ پويل آهن. پر هڪ سفيد رُو گورو، جنهن هوا مان ساهه کڻي ٿو، تنهن
 جي قدر قيمت کان اڻ واقف هوندو آهي. اسين جيڪڏهن هيءَ زمين اوهان کي وڪڻي
 ڏيون ته ياد رکجو ته هن مٽيءَ جي فضا ۾ موجود هوا، نهايت ئي قيمتي وٽ آهي. هيءَ
 اُها هوا آهي جنهن ۾ اسان جن ابن ڏاڏن پهريون ساهه کنيو هو ۽ ان ئي هوا ۾ آخري
 پساهه پڻ کنيا هئا. هن هوا کي اسان جن ٻچن ۾ به زندگيءَ جو روح اوتڻو پوندو.
 اسين جيڪڏهن پنهنجيون زمينون وڪڻي ڇڏيون ته اوهين ايترو سو ضرور ڪجو، جو
 ان ڌرتيءَ کي پاڪ پوتر رکجو، اُن کي مقدس سمجهجو، هڪ اهڙيءَ جڳهه مثل
 سمجهجو جنهن جي هوا ۽ فضا ۾ موجود چراگاهن جي گلن جي سُرهاڻ ۽ ميناڄ جو
 لطف گوري نسل سان تعلق رکندڙ ماڻهو به ماڻي سگهي ٿو.

اسين، اوهان جي آڇ، ته اوهين اسان کان اسان جي ڌرتي خريد ڪرڻ گهرو ٿا، تنهن تي سوچ ويچار ڪنداسون ۽ جيڪي اوهين گهرو ٿا، جيڪڏهن اسان ائين ڪيو به ته اوههڪ شرط تي ڪنداسون ۽ اها شرط هيءَ هوندي ته اوهين گورا ماڻهو هن ڌرتيءَ جي ساهوارن پسون توڻي پکين سان پنهنجي ڪٽنب جي پاتين وانگر پيش ايندو.

آءٌ هڪ جهنگلي ماڻهو آهيان. مون ۾ ڪابه سمجهه ڪانهي. پر مون هن وسيع ميدانن ۾ هزارين پاڏا ۽ مينهنون مئل ۽ گريل سڙيل حالت ۾ ڏٺيون آهن، جيڪي اوهان گورن جي تيز رفتار ريل گاڏين جي ٽڪر ۾ مري ويون آهن. آءٌ جهنگلي ماڻهو آهيان. مون ۾ ايڏي سمجهه ته ڪانهي جو آءٌ اهو سمجهي سگهان ته نيٺ به ڏونهون اڏائيندڙ تيز رفتار لوهي گهوڙو، ڪنهن جيئري جاڳندي جيو، پاڏي يا مينهن کان وڌيڪ، ايترو اهم ڇو آهي؟ اسين جيڪڏهن انهن ساهوارن جو شڪار ڪريون ٿا ته به فقط پنهنجي ساهه لاءِ، پنهنجي جياپي لاءِ، اوهان ته بنا سبب جي ۽ هريرو انهن قيمتي ۽ ڪارائتن جي هٽيا ڪندا ٿا وتو! اها ڳالهه منهنجي سمجهه کان مٿڀري آهي.

جانور جيڪڏهن نه هجن ها ته جيڪر انسان ڪهڙي حال ۾ هجي ها! جيڪڏهن سڀئي
پسون پکي ختم ٿي وڃن ته انسان جيڪر هڪ عظيم اڪيلائپ ۾ ويڳاڻو ٿي مري
وڃي! ڪنهن زخم، ڪنهن گهاءَ جو ايذاءَ جهڙو انهن گگدامَ ساسين، پسونن، پکين
کي ايندو آهي تهڙو ئي اهو انسان کي به ايندو آهي، ڇو ته هيءُ سموري مخلوق هڪ
ئي بندڻ ۾ بدل آهي.

اوهان پنهنجي اولاد کي اهو ضرور سيکارڻو ته هيءُ ڌرتي جيڪا اوهان جي پيرن
هيٺان آهي، سا اسان جن ابن ڏاڏن جي خاڪ آهي. اهو سيکارڻ ۽ ذهن نشين ڪرائڻ
انڪري به ضروري آهي ته جيئن اهي هن ڌرتيءَ جو احترام ڪن. اوهين پنهنجي اولاد
کي اهو ٻڌائجو ته هيءُ ڌرتي اسان جي نسل وارن ماڻهن جي زندگين سان آباد آهي. ۽
ها، اوهين پنهنجي اولاد کي اهو به درس ڏجو، جيڪو درس اسان پنهنجن ٻچن کي ڏنو
آهي، ته ”هيءُ ڌرتي، اسان جي ماءُ آهي.“ هن ڌرتيءَ سان جيڪو ڪجهه سلوڪ ڪيو
وڃي ٿو، اُن تي جيڪي ڪجهه گذري ٿو، وهي واپري ٿو، تنهن جو اثر هن ڌرتيءَ جي
حالي پُٺن تي به پوي ٿو. اسان جو ته عقيدو آهي ته جيڪو ماڻهو هن ڌرتيءَ تي ٿڪ
اچلائي ٿو سو حقيقت ۾، ۽ سچ پچ ته پنهنجي ئي مُنهن تي ٿڪ اچلائي ٿو! اسان کي
اها چڱيءَ ريت خبر آهي ته ڌرتي ماڻهوءَ جي ملڪيت ناهي. پر، هڪ ساهه سڳيئي
ماڻهوءَ جو ڌرتيءَ سان سڌو تعلق آهي. ڌرتيءَ سان ئي ماڻهو سُڃاڻجي ٿو. اسان کي
خبر آهي ته جيئن رت ڪنهن خاندان يا قبيلي کي ڳنڍي ٿو، تيئن سڄي مخلوق به
هڪٻئي سان ڳنڍيل ۽ جُڙيل آهي.

جيڪي ماڻهو هن ڌرتيءَ تي زيادتي ڪن ٿا، زور زبردستي ۽ ظلم ڪن ٿا، سي حقيقت ۾ هن ڌرتيءَ جي سڄن سڀوتن سان زيادتي ڪن ٿا. زندگيءَ جو ڪاپو ماڻهوءَ جي اٿت ناهي. ماڻهو ته اُن ۾ شامل انيڪ ڏاڳن منجهان فقط ڪنهن هڪ ڏاڳي مثل هوندو آهي. زندگيءَ جي چار سان ڪيڏڻ ذريعي ماڻهو ڌرتيءَ سان جيڪو سلوڪ ڪري ٿو، جيڪا هلت هلي ٿو، سا حقيقت ۾ ته هُو پنهنجي پاڻ سان هلي ٿو.

پر اسين اوهان جي اُن آڇ تي به سوچ ويچار ڪنداسين ته اسان جا ماڻهو اوهان پاران تجويز ڪيل مخصوص علائق ۾ منتقل ٿي وڃن ۽ اُن علائقي تائين ئي محدود رهن. اسين سڀني کان الڳ ٿلڳ، ڪنهن ڪُنڊاڻي گوشي ۾، ۽ ڌار رهنداسون ۽ امن سان رهنداسون. اسين پنهنجي حيات جا باقي ڏهاڙا ڪيئن گذارينداسين، تنهن ڳالهه جي ڪهڙي اهميت آهي! ڪائي ڪانهي! اُن بابت ڪير ڳڻتي ڪندو!! ڪير اسان جي آئندي بابت سوچيندو ۽ فڪر مند ٿيندو!!

اسان جي نسل وارن پنهنجن وڏن کي اڳرائي ڪندڙ، زورآور دشمن هٿان شڪست کائيندي انهن جي آڏو پنهنجا ڪنڌ جهڪائيندي ڏٺو آهي. اسان جا جوڌا ۽ ٻلوان اهڙين شڪستن تي هميشه شرمسار ٿيا آهن، ۽ شڪست کائڻ کان پوءِ پنهنجن ازلي ويرين کان پلاند وٺي کين جوڳي سيڪت ڏيڻ جي اُدم ڪرڻ بدران پنهنجا باقي ڏينهن سُستيءَ ۽ ڪاهليءَ ۾ گذارين ٿا ۽ ائين پنهنجي بهادريءَ تي ڪلنڪ لڳائين ٿا ۽ پاڻ کي، پوري قبيلي ۽ نسل کي غلاميءَ جي ذلت ڀرئي اوڙاهه ۾ ڌڪي ڇڏين ٿا. اُهي سڀيا، سواڊي ۽ مناس سان ڀرپور ڪاڏا ۽ نشي آوار شراب پي، پنهنجن جسمن کي بگاڙي ۽ گندو ۽ غليظ ڪري ٿا ڇڏين. مڌ ۽ ميا جي موھ ۾ مست بڻجي، غلاميءَ جي سُڪ ڀري نند جا هيراڪ بڻجي ويندا آهن ۽ ائين پنهنجن ماڻهن سان پنهنجيءَ بيوفائيءَ جي نتيجي ۾ اسان جي قبيلي جا ماڻهو نڌڪا، بيواها ۽ موڳا بڻجي، نراسائيءَ جي عالم ۾ پنهنجو جيون گهارين ٿا، انهن جي ڪنهن کي به ڪا چنتا، ڪا اون، ڪا ڳڻتي ڪانهي. اسين پنهنجي زندگيءَ جا باقي ڏينهن ڪٿي گذارينداسين، تنهن ڳالهه جي ڪهڙي اهميت آهي؟ اسان جي حياتيءَ جا اُهي ڏينهن ڪي گهڻا ته ڪونه آهن - چند ڪي پهر، ڏينهن، ٻه ٽي وڌيڪ سيارا... ۽ پوءِ، ۽ پوءِ، بس! انهن عظيم قبيلن جي نسل مان، جيڪي ڪنهن زماني ۾ هن ڌرتيءَ تي رهندا هئا، باقي ڪوبه ڪونه بچندو، يا وري جيڪي هاڻي ننڍن ننڍن گروهن يا ٽولن جي صورت ۾ جهنگن ۽ ٻيلن ۾ پٽڪندا ۽ رلندا ٿا وتن، سي ئي وڃي، انهن ماڻهن جي قبرن تي ماتم ڪرڻ لاءِ بچندا، جيڪي ڪنهن دور ۾ ايترائي طاقتور ۽ پُرآميد هئا، جيترا هن وقت اوهين آهيو.

پر آءُ پنهنجن ماڻهن جي ايئن، ان ريت ويچارپ جي حالت ۾ مٽجي، فنا ٿي وڃڻ جو چو پلا ويهي ماتم ڪريان؟ قبيلن ڇا هوندا آهن؟ رڳو ڪجهه ماڻهن، هڪ ئي رنگ، نسل، ٻوليءَ ۽ سپاءَ سان تعلق رکندڙ ۽ ڪجهه هڪجهڙين ريتن رسمن کي مڃيندڙن جي، هن ٽڪري زمين جي هڪڙي ڪنهن مخصوص گوشتي ۾ فطري طرح گڏجي رهڻ ڪهڻ سان قبيلن وجود ۾ اچن ٿا. ماڻهو هن سنسار ۾ هڪڙا اچن ٿا ۽ ٻيا وڃن ٿا. بلڪل ائين ئي جيئن سمنڊ جي مٿاڇري تي هڪڙيون ويرون اچن ٿيون ۽ ٻيون وڃن ٿيون. اهو فطرت جو قانون آهي، جنهن کان اچي منهن وارا گورا به، جن سان سندن دعوا موجب سندن خدا ائين اٿي، ويهي، هلي ڦري ۽ ڳالهائي ٿو، جيئن ڪو دوست پنهنجي ڪنهن دوست سان هلندو ڦرندو ۽ ڳالهائيندو آهي، فطرت جي ان قانون کان مٿي يا آزاد ناهن.

هڪ ڳالهه جي اسان کي البت خبر آهي، جيڪا ڪنهن نه ڪنهن ڏينهن گورا به ڄاڻي وڻندا ته اسان سڀني جو خدا ساڳيو ئي آهي. ٿي سگهي ٿو ته اوهين هن وقت ائين سوچيندا هجو ته خدا به اوهان جي ائين ئي ڪا ذاتي ملڪيت آهي، جيئن اوهين اسان جي ڌرتيءَ کي پنهنجي ملڪيت بنائڻ گهرو ٿا. پر اوهان جا اهي جهل نه ڏيندڙ پاڻ — سڙا ارادا ۽ عزائم ڪڏهن به پورا ڪونه ٿيندا. اوهين خدا تعاليٰ جهڙي باجهاريءَ هستيءَ کي جيڪا سڀني رنگن، نسلن ۽ ٻولين وارن ماڻهن تي هڪجهڙي مهربان آهي، پنهنجي زرخريد ملڪيت بنائي نه ٿا سگهو، ڇو ته خدا بهرحال هر انسان جو خدا آهي ۽ اوهان جي نظر ۾ جيترو هو اوهان گورن لاءِ مهربان آهي، اسان جي نظر ۾ اهو اسان ريد اندين لاءِ پڻ اوترو ئي مهربان آهي. هيءَ ڌرتيءَ جيڪا اُن باجهاري ڌڻيءَ کي بيحد پياري آهي، تنهن کي ڪنهن قسم جو چيهو پهچائڻ ڄڻ ته ان جي خالق، ان جي سرجڻهار جي بي ادبي ڪرڻ برابر آهي. گوري نسل وارا ماڻهو به ائين ئي هن ڌرتيءَ جي نقش تان مٽجي، ميسارجي ۽ فنا ٿي ويندا، جيئن ٻيا ۽ شايد تمام سگهو ئي، ٻين سڀني نسلن جي قبيلن جي فنا ٿيڻ کان به اڳ ۾ اوهين جيڪا مدائي، جيڪو زهر، هتي هن ڌرتيءَ تي پکيڙي رهيا آهيو، تنهن جي زهريليءَ فضا ۾ اوهين به هڪ ڏينهن نيٺ گهٽجي، بوساجي، مري ويندؤ!

پر اوهين پنهنجي مرڻ يا فنا ٿيڻ تي به جيڪي روشن ٿي ويندا، خدا جي طاقت سان سرشار ٿي ويندا، جنهن اوهان کي ڌرتيءَ تي ڪنهن خاص مقصد جي حاصلات لاءِ نازل ڪيو آهي ته جيئن اوهين هن ڌرتيءَ مٿان ۽ اسان ڳاڙهن هندوستانين مٿان پنهنجي ناجائز حاڪميت مسلط ڪري سگهو. اوهان جي هٿان اسان جي محڪوميت شايد اسان جي تقدير ۾ لڪيل آهي. اها تقدير اسان لاءِ هڪ اسرار ۽ راز بڻيل آهي. اسان لاءِ ڳجهارت بڻيل آهي، ڇو ته اڃا تائين اسين اهو به سمجهي نه سگهيا آهيون ته نيٺ به سڄي ماهڻي مال کي ڇو حلال ڪيو وڃي ۽ جهنگلي گهوڙي کي پالتو جانور بنايو وڃي! پر پوءِ به، هن جهنگلي يا ٻيلي جا پُراسرار ۽ ڳجهه گوشا، ڪنڊ پاسا انيڪ ماڻهن جي خوشبوءِ سان، انهن جي سڳند سان واسيل آهن ۽ اها ڳالهه به اسان جي سمجهه کان ٻاهر آهي.

گهائڻ وٽن جا جهڳٽا جيڪي ڪنهن زماني ۾ بي شمار ۽ اڳت هوندا هئا، سي اڄ ڪٿي آهن؟ ڇا اهي سدا لاءِ ختم ٿي ويا؟! انهن وٽن جون تاريخون جيڪي اوچيون ۽ گهائون ۽ پنن سان ڀرپور هونديون هيون، ڪيڏانهن ويون؟ ڇا اهي به ختم ٿي ويون؟! باز پڪي جيڪي اسان ۾ عزم ۽ حوصلو اوتيندا هئا، منزل جي تلاش لاءِ اُڏم ۽ اُتساهه جاڳيندا هئا، سي باز، تن جا اُپ مٿي لامارا اڄ نظر نه ٿا اچن. اهي باز پڪي ڪيڏانهن ويا؟ ڇا اهي به ختم ٿي ويا؟! ته پوءِ بچيو به ڇا آهي؟! تيز رفتار گهوڙن جون ڪهڙيون ويهي ڳالهون ڪجن - شڪار ڪيڏن جي جوش ۽ جنون جون ڪهڙيون ويهي ڳالهون ڪجن، سيڪجهه ته ختم ٿي ويو آهي، لُٽجي چُڪو آهي!! ته پوءِ باقي بچيو به ڇا آهي؟ زندگيءَ جو سمورو لطف، سڀئي البيلايون ۽ رنگينيون ته ختم ٿي چڪيون آهن. هاڻي ته بس رڳو جيئڻو ئي آهي، ڪنهن زندهه لاش وانگر. پر نه، اتان کان ئي، ان نقطي کان ئي جيئڻ جو اُمنگ جاڳي ٿو. جيئڻ جي نئين سر سک اٿي ٿي. شروعات ٿئي ٿي - خوشگوار، باوقار، آزاد زندگيءَ جي ماڻڻ ۽ اُن لاءِ جيئڻ جي سک ۽ اُن جي حاصلات لاءِ جدوجهد ڪرڻ جي شروعات.

تہ ڳالهہ اها آهي ته اسين اوهان جي انهيءَ پيغام، جنهن ۾ اوهان چوارائي موڪليو آهي ته اوهين اسان جون زمينون خريد ڪري ڳهرو ٿا، تنهن تي سوچ ويچار ڪنداسون. جيڪڏهن اسان سان اوهان جي ڳالهہ مڃي ورتي ته شايد جنهن مخصوص علائقي ڏيڻ جو اوهان اسان سان واعدو ڪيو آهي سو ته شايد اسان کي ملي وڃي، جتي اسين پنهنجي قبيلي جي وجود جا باقي ڪي ٿورڙا ڏينهن جيئن اوهين چاهيو ٿا تيئن گذاري سگهون پر ياد رکجو ته جڏهن سرخ رُو هندستانين جي نسل جو آخري ماڻهو هن صفحہ هستيءَ تان مٽجي ختم ٿي ويندو ۽ اُن نسل جي ماڻهن جي ياد محض ائين وڃي باقي بچندي، جيئن کليل ميدانن مٿان ڪو هيڪلو رولاڪ بادل گذري هليو ويندو آهي. يا ٿي سگهي ٿو ته اوهين اسان بابت سڀ ڪجهه وساري ڇڏيو ۽ اوهان کي ڪجهه به ياد گذري هليو ويندو آهي. يا ٿي سگهي ٿو ته اوهين اسان بابت سڀ ڪجهه وساري ڇڏيو ۽ اوهان کي ڪجهه به ياد نه رهي. پر پوءِ به ياد رکجو ته هنن سامونڊين پٽين ۽ ساحلن مٿان ۽ جهر جهنگ ۽ ٻيلن ۾ اسان ماڻهن جا ارواح پٽڪندا رهندا، ڇو ته اسين پنهنجيءَ هن جنم پوميءَ، ڌرتي ماءُ سان ائين محبت ڪريون ٿا، جيئن ڪو ابهر ٻار پنهنجي ماءُ جي دل ڌڙڪن سان پيار ڪندو آهي، تنهنڪري جيڪڏهن اسين پنهنجيون زمينون اوهان کي وڪڻي به ڪڍي ڏيون، تڏهن به اوهين اُن سان ائين ئي محبت ڪجو، جيئن اسين اُن سان ڪندا آهيون، يا جيئن اسان اُن سان ڪئي آهي ۽ هن ڌرتيءَ جي ائين سار سنڀال لهجو، جيئن اسان اُن جي ڪئي آهي.

اڄ جنهن حالت ۾ اوهين هي زمينون اسان کان خريد ڪريو ٿا، تنهن جو نقش پنهنجن ذهنن ۾ چڱيءَ طرح چٽي ڇڏيو ۽ هن ڌرتيءَ جو خيال پنهنجيءَ ڪُل سگه سان، پنهنجي پوري دل ۽ دماغ سان ۽ پوري توجهه ۽ تن من سان، اُن جو خيال رکجو ته جيئن اوهان جا ايندڙ نسل به هن ڌرتيءَ سان ائين ئي پيار ڪن، جيئن خدا تعاليٰ اسان سڀني سان پيار ڪري ٿو.

اسين رڳي هڪ ئي ڳالهه ڄاڻون ٿا ته اوهان جو خدا ۽ اسان جو خدا هڪ ئي آهي. ساڳيو آهي، ڪو ٻيو ناهي. هيءَ ڌرتي اُن کي نهايت ئي پياري آهي. سڀني انسانن، سڀني قومن جو جيڪو حشر ٿيڻو آهي، گورا اُن کان ڇٽل ناهن ۽ ائين به ٿي سگهي ٿو ته اسين پاڻ ۾ پائڻي هڃون — اهو ته اسين ايندڙ وقت ۾ ئي ڏسنداسون ته توهين ڪهڙيءَ راهه جي چونڊ ٿا ڪريو. پاڻيءَ واري يا ڪاٻي، ۽ اوهان جو حشر، اوهان جي نسلن جو حشر، ڪهڙو ٿو ٿئي، سو به ڏسڻو آهي ته ڏسي رهيو.

”هن ڌرتيءَ جو هر گوشو هن مٽيءَ جو ذرو ذرو اسان جي قبيلي
 وارن لاءِ مقدس شيءِ جي حيثيت رکي ٿو. ديال جي هر وڻ جا
 نوڪدار، چمڪدار پن، سمنڊ جو هر وارياسو ڪنارو، گهاٽن
 بيلن ۽ جهنگلن ۾ ڇانيل ڏنڊ، انهن جي گهاٽي ٿڌي چانوَ هن
 ڌرتيءَ جو هر ميداني علائقو ۾ پون پون ڪندڙ پونٽر ۽ پُٺ پُٺ
 ڪندڙ پوپٽ، هر جيتُ جُڻيو اسان لاءِ مقدس آهي.“

Phoenix Books
[an income generating initiative of TRD]
 C-73, GMB Colony, Qasimabad,
 Hyderabad, Sindh, Pakistan.
 Ph.00-92-22-2655021
 E-mail: trdsindh@yahoo.com

موضوع: پارائو ادب

ٿيٽ 30 روپيا